BENEDIKT XVI.

CRKVA I SABLAZAN SPOLNIH ZLOSTAVLJANJA

Tonimir

BENEDIKT XVI.

CRKVA I SABLAZAN SPOLNIH ZLOSTAVLJANJA

Nakladnik i tisak:
Nakladnička kuća Tonimir
Varaždinske Toplice, Vladimira Nazora 6
www.tonimir.hr, e-pošta: info@tonimir.hr

Naslov izvornika:
Benedikt XVI.:
Die Kirche und der Skandal des sexuellen Mißbrauchs

S njemačkoga preveo:
Petar Marija Radelj

Za nakladnika:
Stjepan Juranić

Grafička priprema:
Daniel Bubnjarić

Prvo izdanje tiskano u svibnju 2019.

Naklada: 1000 primjeraka

ISBN 978-953-8221-25-5

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod
brojem 001029479.

BENEDIKT XVI.

CRKVA I SABLAZAN SPOLNIH ZLOSTAVLJANJA

Tonimir

Varaždinske Toplice, 2019.

Proslov hrvatskomu izdanju

Tekst na stranicama 7–30 sastavio je emeritirani papa Benedikt XVI. u obliku bilježaka o spolnom zlostavljanju u Katoličkoj Crkvi. Riječ je o temeljitoj i nemilosrdnoj raščlambi podrijetla i širenja toga zločina[1] i u crkvenom svijetu. Zločina, koji je nastao iz „ćudorednoga sloma“ i koji je tako teško suzbiti. I pozivu na suočenje s korijenima duboke krize. Promišljanje Josepha Ratzingera obuhvaća pola stoljeća povijesti i izvorno je objavljeno u njemačkom mjesečniku „Klerusblatt“ (časopisu katoličkih duhovnika u Bavarskoj, izlazi u Münchenu od 1925.) u broju od travnja 2019. Hrvatski prijevod objavljen je 28. travnja 2019. na portalu katoličkih teologa Vjera i djela.

[Uvodna bilješka]

Od 21. do 24. veljače 2019. na poziv pape Franje u Vatikanu su se okupili predsjednici svih biskupskih konferencija na svijetu kako bi se posavjetovali o krizi vjere i Crkve, krizi koja se osjeća diljem svijeta nakon potresnih izvješća o zlostavljanju, koje su klerici počinili nad maloljetnicima. Opseg i težina vijesti o događajima te vrste duboko su uzdrmali svećenike i laike i nemalomu broju doveli u pitanje vjeru Crkve kao takve. Tu se morao staviti snažan biljeg i tražiti novi početak da bi se Crkvu ponovo učinilo vjerodostojnom kao svjetlost među pucima i kao pomažuću snagu protiv rušilačkih sila.

Budući da sam i sâm u vrijeme javnoga izbijanja krize i tijekom njezina rasta djelovao na odgovornom mjestu kao pastir u Crkvi, morao sam se – čak i ako sada kao emeritus više ne nosim izravnu odgovornost – pitati što iz pogleda unatrag mogu pridonijeti novomu početku. Tako sam od najave do časa susreta[2] predsjednika biskupskih konferencija složio bilješke s kojima mogu pridonijeti poneku naznaku za pomoć u ovom teškom razdoblju. Nakon kontakata s državnim tajnikom kardinalom [Pietrom] Parolinom i samim Svetim Otcem [papom Franjom] čini mi se u redu tako nastali tekst objaviti u „Klerusblattu“.

Moj je rad raščlanjen u tri dijela. U prvoj točki kanim posve kratko predočiti opći društveni sklop

pitanja, bez kojega problem nije razumljiv. Nastojat ću pokazati da se u šezdesetim godinama [XX. stoljeća] zbio nečuven događaj, kakav je u takvoj jačini vjerojatno jedva poznat u povijesti. Može se reći da su se u dvadeset godina, od 1960. do 1980., do tada vrjedeća mjerila u pitanjima spolnosti posve srozala i da je došlo do nestanka norma, koje se u međuvremenu uporno pokušavalo ukinuti.

U drugoj točki pokušavam naznačiti učinke toga stanja na svećenički odgoj i na život svećenika.

Konačno, u trećem dijelu želim razviti neke izglede za pravi odgovor od strane Crkve.

I. [Postupak započet 1960-ih i ćudoredno bogoslovlje]

1. Stvar počinje od države propisanim i provođenim uvođenjem djece i mladeži u narav spolnosti. U Njemačkoj je ministrica zdravstva gospođa [Käte] Strobel dala napraviti film u kojem je u svrhu prosvjećivanja tada pokazano sve što se prije nije smjelo javno prikazivati, uključujući i snošaj. Ono što je prvotno bilo zamišljeno samo za naobrazbu mladeži potom je postalo prihvatljivo kao da je samorazumljivo i kao da je općenito moguće.

Slične učinke postigao je i „Sexkoffer“ [prtljaga za seks, prijeporna torba materijala za seksualnu izobrazbu kojom su se služili u austrijskim školama potkraj 1980-ih], koji je dijelila austrijska vlada. Seksualni i pornografski filmovi postali su tada uobičajena pojava do te mjere da su se prikazivali i na kolodvorima. Još se sjećam kako sam idući jednoga dana Regensburgom pred jednim velikim kinom ugledao mnoštvo ljudi kako stoje i čekaju, što se prije viđalo samo u ratnim vremenima, kad se iščekivala bilo kakva podjela potrepština. U sjećanju mi je ostalo kako sam na Veliki petak 1970. došao u grad, a tu su svi reklamni stupovi bili oblijepljeni velikim plakatom na kojem su dvije posve razodjevene osobe u blisku zagrljaju.

Slobodama, za koje se revolucija iz 1968. godine htjela boriti, pripada i ta potpuna seksualna sloboda,

koja više nije dopuštala nikakve norme. Nasilje, koje je obilježilo te godine, usko je povezano s tim duševnim slomom. Zapravo, nijedan seksualni film više nije bio dopuštan u zrakoplovima jer bi u maloj zajednici putnika izbijalo nasilje. Budući da su i ispadi u području odijevanja izazivali agresiju, ravnatelji škola pokušavali su uvesti školske uniforme, koje su trebale omogućiti ozračje učenja.

Fiziognomiji revolucije iz ’68. pripada da je tada i pedofilija dijagnosticirana kao dopuštena i kao primjerena. Barem za mlade ljude u Crkvi, ali ne samo za njih, to je s više gledišta bilo vrlo teško vrijeme. Uvijek sam se pitao kako mladi u toj situaciji mogu pristupiti svećeništvu i prihvatiti ga sa svim njegovim posljedicama. Rašireno osipanje svećeničkoga pomlatka tih godina i prekomjeran broj laiciziranih [klerika koji su zbog napuštanja zvanja svedeni na laički stalež] posljedica su svih tih događaja.

2. Neovisno o tom razvitku istodobno se dogodio slom katoličkoga ćudorednoga bogoslovlja,[3] koji je Crkvu učinio neobranjivom nasuprot zbivanjima u društvu. Pokušavam ukratko naznačiti tijek toga razvoja. Sve do Drugoga vatikanskoga sabora katolička moralna teologija u velikoj je mjeri bila utemeljena na naravnom zakonu, a Sveto Pismo se u njoj navodilo samo kao pozadina ili potvrda. U saborskom nastojanju za novim razumijevanjem Objave, naravnozakonski[4] pristup uvelike je napušten i tražilo se da se ćudoredno

bogoslovlje temelji isključivo na Bibliji.[5] Još se sjećam kako je isusovački fakultet u Frankfurtu imao vrlo nadarenoga mladoga patra (Schüllera), koji se pripremao za izgradnju ćudoređa u potpunosti utemeljena na Pismima. Krasna disertacija otca Schüllera pokazuje prvi korak prema izvedbi moralke utemeljene na Svetom Pismu. Otac [Bruno] Schüller potom je poslan u Ameriku na daljnje proučavanje i vratio se sa spoznajom kako se ćudoređe ne može sustavno izlagati samo prema Bibliji. Zatim je pokušao pragmatičnije prići ćudorednomu bogoslovlju, ali time nije mogao dati odgovor na krizu morala.

Na kraju je uglavnom prevladala teza da se ćudorednost može odrediti samo svrhama ljudskoga djelovanja. Stara rečenica „svrha posvećuje sredstva“ [„cilj opravdava sredstvo“] doduše nije potvrđena u tom grubom obliku, ali je njezin način razmišljanja postao odlučujući. Tako više ništa nije moglo biti dobro kao takvo, niti je što moglo biti uvijek zlo, nego je vrjednovanje [moglo biti] samo relativno. Ne postoji više [apsolutno] dobro, nego samo ono što je u nekoj mjeri, ovisno o trenutku i o okolnostima, bolje.

Poremećaj opravdanja i izlaganja katoličkoga ćudoređa dosegnuo je dramatične razmjere potkraj osamdesetih i u devedesetim godinama [XX. stoljeća]. Dne 5. siječnja 1989. pojavila se od 15 profesora katoličkoga bogoslovlja potpisana „Kölnska izjava“, koja je imala na umu različne prijeporne točke u odnosu između

biskupske učiteljske službe i zadatka teologije. Taj tekst, koji u početku nije prelazio uobičajenu mjeru neslaganja, brzo je prerastao u krik protiv crkvenoga učiteljstva i na vidljiv i čujan način po čitavom svijetu okupio potencijal prosvjeda protiv očekivanih naukovnih tekstova Ivana Pavla II. (usp. Dietmar Mieth, *Kölner Erklärung*, Lexikon für Theologie und Kirche, III. izdanje, ur. Walter Kasper, svezak VI, Freiburg im Breisgau: Herder, 1997., str. 196).

Papa Ivan Pavao II., koji je vrlo dobro poznavao stanje ćudorednoga bogoslovlja i pozorno ga pratio, odlučio je početi rad na jednoj okružnici, koja je ponovo trebala razmrsiti te stvari. Ona se pojavila 6. kolovoza 1993. pod naslovom „Veritatis splendor“ [Sjaj istine] i izazvala je žestoku oporbu nekih moralnih teologa. Još prije toga „Katekizam Katoličke Crkve“ [1992.] na uvjerljiv je način sustavno izložio ćudoređe koje Crkva naviješta.

Nezaboravnim mi ostaje kako je tada vodeći njemački moralni teolog Franz Böckle, vraćajući se u švicarsku domovinu nakon odlaska u mirovinu u pogledu mogućih rješenja u okružnici „Veritatis splendor“ izjavio da bi se on, ako bi se okružnicom odredilo kako postoje čini koje uvijek i u svim okolnostima treba smatrati zlima, tomu iz petnih žila suprotstavio sa svim raspoloživim snagama. Dobri Bog ga je poštedio izvršenja toga nauma; Böckle je umro 8. srpnja 1991. Okružnica je objavljena 6. kolovoza 1993. i doista

sadržava određenje da postoje djelovanja koja nikad ne mogu postati dobra. Papa je bio potpuno svjestan važnosti te odluke u tom času i upravo je za taj dio pisma još jednom pitao vodeće stručnjake, koji nisu sudjelovali u uređivanju okružnice. Nije mogao ni smio ostaviti bilo kakvu dvojbu da ćudorednost utemeljena na načelu odmjeravanja dobara mora poštovati krajnju granicu. Ima dobara koja nikada ne smiju biti upitna. Postoje vrjednote koje se nikada ne smiju napustiti zbog neke veće vrjednote i koje stoje čak i iznad očuvanja tjelesnoga života. Postoji mučeništvo. Bog je više i od tjelesnoga preživljavanja. Život koji bi bio stečen cijenom odreknuća od Boga, život utemeljen na posljednjoj laži, jest neživot. Mučeništvo je osnovna kategorija kršćanskoga postojanja. Činjenica da prema teoriji, koju su zastupali Böckle i mnogi drugi, ono u osnovi više nije ćudoredno nužno pokazuje da je ovdje ugrožena sama bît kršćanstva.

Dakako, u međuvremenu je u ćudorednom bogoslovlju jedno drugo pitanje postalo goruće: široko je prevladavala postavka da crkveno učiteljstvo ima konačnu mjerodavnost („nezabludivost“) samo u izričitim pitanjima vjere; [s toga gledišta] moralna pitanja ne mogu biti predmetom nezabludivih pravorijeka crkvenoga učiteljstva. Je li ta tvrdnja doista ispravna, zaslužuje daljnju raspravu. No, postoji ćudoredan *minimum*, koji je neraskidivo povezan s temeljnim načelom vjere i koji se mora braniti, ako se vjera ne želi svesti na te-

oriju, nego se potvrđuje u svojem zahtjevu za jasno usmjerenim životom. Iz svega toga postaje vidljivo koliko se načelno dovodi u pitanje ugled (auktoritet) Crkve u stvarima ćudoređa. Tko Crkvi u tom području odriče konačnu mjerodavnost poučavanja, prisiljava je na mûk upravo ondje gdje je posrijedi granica između istine i laži.

Neovisno o tom pitanju u širokim krugovima ćudoredna bogoslovlja razvila se teza da Crkva nema i ne može imati svoju vlastitu moralnost. Ističe se da bi sve ćudoredne tvrdnje imale usporednice u preostalim religijama i da stoga kršćanski *proprij* [vlastitost] ne bi mogao postojati. Ali na pitanje o *propriju* biblijske ćudorednosti ne odgovara se time što se za svaku pojedinačnu rečenicu i negdje u drugim religijama može naći usporedna. Prije je riječ o cjelovitosti biblijskoga ćudoređa, koje je kao takvo novo i različito nasuprot pojedinačnim dijelovima. Moralno učenje Svetoga Pisma ima osobitost u svojem usidrenju u Božjoj slici, u vjerovanju u jednoga Boga, koji se pojavio u Isusu Kristu i koji je živio kao čovjek. Dekalog je primjena biblijskoga vjerovanja u Boga na ljudski život. Božja slika i ćudorednost idu zajedno i tako stvaraju posebnu novost kršćanskoga stajališta prema svijetu i ljudskom životu. Uostalom, kršćanstvo je od početka opisano riječju *hodós* [grčki pût, u Novom Zavjetu često u smislu staze napretka]. Vjera je putovanje, način življenja. U staroj Crkvi katekumenat je uspostavljen protiv sve

pokvarenije kulture kao životni prostor u kojem su se učile i uvježbavale zasebnost i svježina kršćanskoga načina života, a istodobno zaštićen od općega načina života. Mislim da je i danas nešto poput katekumenskih zajednica nužno da bi kršćanski život mogao potvrditi svoju posebnost.

II. Prve crkvene reakcije

1. Postupak raspada kršćanskoga poimanja ćudoređa dugo je pripreman i nalazi se u tijeku. Kao što sam pokušao pokazati, u šezdesetim godinama [XX. stoljeća] taj je proces doživio takvu radikalnost kakva prije nije postojala. Ta rastvorba moralnoga učiteljskoga ugleda Crkve nužno se morala odraziti i na njezine različne životne prostore. U okviru susreta predsjednikâ biskupskih konferencija iz cijeloga svijeta s papom Franjom od posebna je interesa pitanje svećeničkoga života kao i bogoslovnih sjemeništa. O problemu pripreme za svećeničko služenje u sjemeništima valja zapravo uvidjeti dalekosežan slom prethodna oblika te pripreme.

U raznim bogoslovijama nastale su homoseksualne družine, koje su više ili manje otvoreno djelovale i u njima primjetno promijenile ozračje. U jednoj bogosloviji u južnoj Njemačkoj zajedno su živjeli bogoslovi i pristupnici za laičku službu dušobrižničkih suradnika [*Pastoralreferent*]. U doba zajedničkih obroka družili su se zajedno: bogoslovi, oženjeni dušobrižnički suradnici dijelom sa ženom i djecom i pojedini dušobrižnički suradnici sa svojim prijateljicama. Ozračje u bogosloviji nije moglo podupirati pripremu na svećeničko zvanje. Sveta Stolica znala je za takve probleme, a da o njima nije bila podrobno obaviještena. Kao prvi korak određen je apostolski pohod bogoslovijama u Sjedinjenim Američkim Državama.

Budući da su se nakon Drugoga vatikanskoga sabora bila promijenila mjerila za izbor i imenovanje biskupa, tako je i odnos biskupa prema svojim bogoslovijama bio vrlo različit. Mjerilo za imenovanje novih biskupa tada je iznad svega postala njihova „sabornost“ (koncilijarnost), pod čim su se naravno mogle shvaćati vrlo različite stvari. Doista, koncilsko doživljavanje [*Gesinnung*] u mnogim se dijelovima Crkve shvaćalo kao kritičko ili negativno držanje prema dotadašnjoj tradiciji, koju je sada trebalo zamijeniti novim, korjenito otvorenim odnosom prema svijetu. Jedan biskup, koji je prethodno bio ravnatelj bogoslovije, dogovorio je da se bogoslovima prikazuju pornografski filmovi, navodno s namjerom da ih se učini otpornima na ponašanje suprotno vjeri. Bilo je – ne samo u Sjedinjenim Američkim Državama – pojedinih biskupa, koji su u cijelosti odbacili katoličku Predaju i nastojali izgraditi neku novu, modernu „katoličnost“[6] u svojim biskupijama. Možda je uputno spomenuti da su u više bogoslovija studente, koji su zatečeni da čitaju moje knjige, smatrali neprikladnima za svećeništvo. Moje knjige, kao loša literatura, bile su im skrivane i čitane takoreći samo ispod stola.

Pohod, koji je tada obavljen, nije donio nove spoznaje, očito zato što su se različite snage udružile kako bi prikrile pravo stanje. Drugi je pohod naložen i donio je znatno više uvida, ali u cjelini nije ništa postigao. Ipak, od sedamdesetih godina [XX. stoljeća] stanje u bogoslovijama općenito se sredilo. Pa ipak, tada je dolazilo

samo povremeno do novoga jačanja svećeničkih zvanja, jer se cjelokupno stanje razvijalo drukčije.

2. Pitanje pedofilije, koliko se sjećam, postalo je neodgodivo tek u drugoj polovici osamdesetih godina [XX. stoljeća]. Ono je u međuvremenu u Sjedinjenim Američkim Državama već preraslo u javni problem, tako da su biskupi tražili pomoć u Rimu, jer se crkveno pravo, kako je zapisano u novom Zakoniku [1983.], nije činilo dovoljnim da se poduzmu nužne mjere.[7] Rim i rimski kanonisti isprva su se nevoljko bavili tim zahtjevom; prema njihovu mišljenju privremena obustava (suspenzija) svećeničke službe morala je biti dovoljna da se postignu pročišćenje i razjašnjenje. Američki biskupi to nisu mogli prihvatiti, jer su svećenici time ostajali u biskupovoj službi i tako ih se [i dalje] moglo smatrati likovima izravno povezanim s biskupom. Obnova i produbljivanje kaznena prava, svjesno labavo izgrađena u novom Zakoniku, moralo je istom polako hvatati korak.

K tomu je postojao temeljni problem u poimanju kaznenoga prava. Kao „koncilski" vrijedio je još samo takozvani garantizam [vrsta postupkovnoga protekcionizma]. To znači da su iznad svega morala biti zajamčena prava okrivljenikâ i to do mjere koja je zapravo uopće isključivala osuđujuću presudu. Kao protuteža često neodgovarajućim mogućnostima obrane optuženih teologa, njihovo je pravo na obranu u smislu garantizma tako prošireno da su osude postale gotovo nemoguće.

Neka mi na ovom mjestu bude dopušteno malo udaljenje od osnovne misli. S obzirom na razmjer pedofilskih prijestupa, u sjećanje iznova navire Isusova riječ, koja kaže: „Onomu naprotiv tko bi sablaznio jednoga od ovih najmanjih što vjeruju, daleko bi bolje bilo da s mlinskim kamenom o vratu bude bačen u more“ (*Marko* 9, 42).[8] Ova riječ u svojem izvornom smislu ne govori o seksualnom zavođenju djece. Riječ „maleni“ u Isusovu jeziku označava jednostavne vjernike, koji u svojoj vjeri mogu biti dovedeni do pada umnom bahatošću onih koji umišljaju da su pametni. Dakle, Isus ovdje štiti polog vjere nedvosmislenom prijetnjom kazne onima koji čine tu štetu. Moderna uporaba rečenice u sebi nije pogrješna, ali ne smije ostaviti prikrivenim izvorno značenje. U tom, nasuprot bilo kakvu garantizmu, na vidjelo dolazi da nije samo optuženikovo pravo ono što je važno i što zahtijeva jamstvo. Jednako su važna veća dobra kao što je vjera. Uravnoteženo crkveno pravo, koje odgovara cjelokupnoj Isusovoj poruci, mora stoga biti jamstveno ne samo optuženiku, kojega je poštovanje zakonom zaštićeno. Ono mora štititi i vjeru, koja je također važna pravna vrjednota. Pravilno uobličeno crkveno pravo mora stoga sadržavati dvostruko jamstvo – pravnu zaštitu optuženika i pravnu zaštitu dobra o kojem je riječ. Kad se ovo u sebi jasno poimanje danas iznese, općenito se nailazi na začepljene uši u pogledu pravne zaštite vrjednote vjere. Vjera se čini da u općoj pravnoj svijesti više nema stupanj dobra koje treba štititi. To je

zabrinjavajuća situacija, o kojoj pastiri Crkve moraju razmisliti i ozbiljno je razmotriti.

Kratkim bilješkama o stanju svećeničkoga odgoja u vrijeme javnoga izbijanja krize sada bih dodao nekoliko naznaka koje se odnose na razvoj crkvenoga prava u ovom pitanju. Po sebi je za kažnjiva djela svećenika mjerodavan Zbor za klerike. Međutim, budući da je u njemu ipak garantizam tada prevladavao, složio sam se s papom Ivanom Pavlom II. da je mjerodavnost nad tim kaznenim djelima primjereno dodijeliti Zboru za učenje vjere,[9] i to pod naslovom „Delicta maiora contra fidem" [teža kažnjiva djela protiv vjere].[10] Tom dodjelom [30. IV. 2001.] stvorene su pretpostavke za najoštrije kažnjavanje, to jest za isključenje iz svećenstva, koje se ne bi moglo nametnuti po drugim pravnim osnovama. To nije bila doskočica da bi se mogla dodijeliti najveća kazna, nego ono slijedi iz važnosti vjere za Crkvu. Zapravo bitno je vidjeti da takvim prijestupima klerici u konačnici oštećuju vjeru: takva su djela moguća samo ondje gdje vjera više ne određuje čovjekovo djelovanje. Težina kazne pretpostavlja ipak i jasan dokaz o počinjenju zlodjela – na snazi ostaje sadržaj garantizma. Drugim riječima: kako bi se pravovaljano izrekla najviša kazna, potreban je pravi kazneni postupak. Međutim, i biskupije i Sveta Stolica bile bi time preopterećene. Tako smo propisali najmanji oblik kaznena postupka i ostavili otvorenim mogućnost da Sveta Stolica sama preuzme suđenje za koje biskupija

ili metropolija ne bi bila u stanju to provesti. U svakom slučaju Zbor za učenje vjere trebao je provjeriti postupak kako bi se zajamčila optuženikova prava. Naposljetku, Srijedom (Feria IV. – to jest na zasjedanju svih članova Zbora) uspostavili smo mjesto za utoke, koje ima mogućnost priziva protiv postupka. Budući da je sve to zapravo nadilazilo snage Zbora za učenje vjere i da je tako došlo do otezanja postupaka, što se zbog naravi stvari moralo izbjeći, papa Franjo poduzeo je daljnje promjene.

III. [Neki pogledi]

1. Što moramo učiniti? Moramo li stvoriti drugu Crkvu da bi se stvari ispravile? Ali, taj je pokus već proveden i već je promašen. Samo poslušnost i ljubav prema našem Gospodinu Isusu Kristu mogu pokazati ispravan put. Pokušajmo stoga ponajprije iznova i u sebi samima razumjeti što je s nama Gospodin htio i što želi.

Za početak bih rekao: ako doista želimo u kratko izreći sadržaj vjere utemeljen na Bibliji, možemo kazati: Gospodin je s nama započeo pripovijest ljubavi i u nju želi uključiti cjelokupno stvorenje. Suprotstavljanje zlu, koje prijeti nama i svemu svijetu, može se u konačnici sastojati samo od toga da se predamo toj ljubavi. Ona je pravi protulijek zlu. Moć zla proistječe iz našega odbijanja ljubavi prema Bogu. Otkupljen je onaj tko se povjerava Božjoj ljubavi. Naša neotkupljenost počiva na nemogućnosti ljubiti Boga. Naučiti voljeti Boga stoga je put ljudskoga otkupljenja.

Pokušamo li sada još malo razviti taj bitan sadržaj Božje Objave, mogli bismo reći: prvi osnovni dar, koji nam vjera nudi, sastoji se u sigurnosti da Bog postoji. Svijet bez Boga može biti samo svijet bez smisla. Jer odakle inače dolazi sve što jest? U svakom slučaju ono ne bi imalo duhovni temelj. Na neki bi način bilo tu i gotovo, a ne bi imalo ni cilja ni smisla. Mjerila dobra ili zla tada ne bi ni postojala. Stoga bi vrijedilo samo ono

što je jače od drugoga. Moć tada postaje jedino načelo. Istina se ne uzima u obzir, ona zapravo ne postoji. Samo kad stvari imaju duhovni temelj, kad ih netko hoće i smisli – samo kada postoji Bog Stvoritelj, koji je dobar i hoće dobro – tada i čovjekov život može imati smisla.

Da Bog postoji kao stvoritelj i mjerilo svih stvari, prije svega iskonski je zahtjev. Ali Bog, koji se uopće ne očituje, koji se ne bi dao prepoznati, ostao bi pretpostavka i na taj način ne bi mogao odrediti obličje [*Gestalt*] naših života. Da bi Bog bio i istinski Bog u promišljenu stvaranju, moramo očekivati da se na neki način očituje. On je to učinio na raznovrsne načine, ali odlučujuće u pozivu koji je uputio Abrahamu i kojim je ljudima dao usmjerenje u potrazi za Bogom, koja vodi izvan svih očekivanja: sâm Bog postaje stvorenje, govori kao čovjek s nama ljudima.

Tako izrjeka „Bog postoji" napokon postaje doista radosna vijest, upravo zato što je više od spoznaje, jer stvara i jest ljubav. Ponovo osvijestiti ljude o tome, prva je i temeljna zadaća koju nam Gospodin dodjeljuje.

Društvo u kojem je Bog odsutan – društvo koje Ga ne poznaje i postupa s Njim kao da ne postoji, jest društvo koje gubi svoju mjeru. U naše vrijeme skovana je krilatica o Božjoj smrti. Kad Bog umre u društvu, ono će biti slobodno, uvjeravali su nas. U istinu, Božje umiranje u nekom društvu znači i kraj njegove slobode, jer umire smisao koji daje usmjerenje. I zato što nestaje mjera, koja nam pokazuje smjer učeći nas razlikovati

dobro i zlo. Zapadno društvo jest društvo u kojem je Bog odsutan u javnosti i kojemu On nema ništa više reći. I stoga je ono društvo u kojem se sve više gubi mjerilo i mjera ljudskoga. U pojedinim je točkama s vremena na vrijeme iznenada primjetno kako je ono što je zlo i što uništava čovjeka postalo gotovo samorazumljivo. Tako je s pedofilijom. Sve do nedavno teorijski dokazivana kao sasvim pravilna, ona se sve više i više širila. A sada, potreseni i sablažnjeni,[11] priznajemo da se našoj djeci i mladeži događaju stvari, koje im prijete uništenjem. Mora nas osobito uzdrmati [činjenica] da se to moglo raširiti i u Crkvi i među svećenicima.

Zašto je pedofilija mogla dosegnuti takve razmjere? U konačnici razlog je u odsutnosti Boga. Čak ni mi kršćani i svećenici radije ne govorimo o Bogu, jer se taj govor ne čini praktično korisnim. Nakon potresa Drugoga svjetskoga rata mi smo u Njemačkoj u naš ustav, i to izričito, kao vodeće načelo stavili odgovornost pred Bogom.[12] Pola stoljeća kasnije više bilo nije moguće u europski ustav uključiti odgovornost pred Bogom kao mjerilo. Boga se smatra stranačkom temom male skupine i više se ne može uzimati kao mjerilo za zajednicu u cjelini. U toj se odluci zrcali stanje Zapada, na kojem je Bog postao privatna stvar jedne manjine.

Najvažnija zadaća koja mora slijediti iz moralnih prevrata našega vremena sastoji se u tom da mi sami ponovo počnemo živjeti od Boga i po Njemu. Prije svega sami ponovo moramo naučiti prepoznavati Boga

kao temelj svojega života, a ne ostavljati Ga postrance kao nekakav nestvaran govornički ukras, praznu riječ. Ne mogu zaboraviti podsjetnik, koji mi je veliki teolog Hans Urs von Balthasar jednom napisao na jednoj razglednici: „Trojstvenoga Boga, Otca, Sina i Duha Svetoga, ne pred-postavljati [*voraussetzen*], nego stavljati ispred [*vorsetzen*]!“ Zapravo i u teologiji se Boga često pretpostavlja kao samorazumljivost, ali konkretno se Njime ne bavi. Tema Boga djeluje tako nestvarna, tako daleka od stvari koje nas ispunjavaju. A ipak sve će biti drukčije kad se Boga ne predmnijeva, nego kad Mu dajemo da prednjači. Ako Ga se ne ostavlja nekako u pozadini, nego Ga se prepoznaje kao središte našega razmišljanja, govora i djelovanja.

2. Bog je za nas postao čovjekom. Čovjek kao Njegovo stvorenje toliko Mu je na srcu, da se sjedinio s njim i tako potpuno ušao u ljudsku povijest. Govori s nama, živi s nama, pati s nama i radi nas je na Sebe preuzeo smrt. O tome iscrpno govorimo u teologiji, učenim riječima i mislima. Ali upravo tako nastaje opasnost da sebe učinimo gospodarima vjere, namjesto da dopustimo da nas vjera obnavlja i nama ovlada.

Razmislimo o tome u središnjoj točki, u slavljenju svete Euharistije. Naše ophođenje s Euharistijom ne može ne pobuditi zabrinutost. Na Drugom vatikanskom saboru s pravom se išlo za tim da se to svetootajstvo nazočnosti Kristova tijela i krvi, prisutnost Njegove osobe, Njegovu muke, smrti i uskrsnuća vrati u središte

kršćanskoga života i postojanja Crkve. Djelomično se ta stvar doista dogodila i želimo za to od srca biti zahvalni Gospodinu.

Ali daleko više prevladava drukčije držanje: ne ističe se novo strahopoštovanje prema uprisutnjenju Kristove smrti i uskrsnuća, nego način postupanja s njim, način koji uništava veličinu otajstva. Smanjeno sudjelovanje u nedjeljnom euharistijskom slavlju pokazuje koliko smo malo mi današnji kršćani sposobni cijeniti veličinu dara koji postoji u Njegovoj stvarnoj nazočnosti. Euharistija se degradira na ceremonijalnu gestu kad se uzima normalnim kako uljudnost nalaže da se na obiteljskim proslavama ili zbivanjima poput vjenčanja i sprovoda dijeli svima, koji su pozvani iz rodbinskih razloga. Samorazumljivost kojom na nekim mjestima prisutni jednostavno primaju Svetootajstvo pokazuje da se u Pričesti vidi još samo ceremonijski čin. Dakle, kada razmišljamo o tome što učiniti, postaje jasno da nam ne treba druga Crkva, koju bismo izumili po svome nacrtu. Namjesto toga, nužno je obnoviti vjeru u darovanu nam stvarnost Isusa Krista u Sakramentu.

U razgovorima sa žrtvama pedofilije postajao sam sve svjesniji te potrebe. Mlada žena, koja je bila posluživala kod oltara kao ministrantica, rekla mi je da je kapelan, njoj nadređen kao ministrantici, uvijek započinjao spolno zlostavljanje, koje je nad njom izvodio, govoreći: „Ovo je moje tijelo, koje će se za tebe predati.“ Očito je da ta žena više ne može čuti

riječi pretvorbe, a da opet u sebi ne osjeti svu patnju zastrašujućega zlostavljanja. Da, moramo usrdno prositi Gospodina za oproštenje i iznad svega Ga smjerno zazivati i moliti da nas sve iznova uči razumijevati veličinu Svoje muke, Svoje žrtve. I moramo učiniti sve da zaštitimo dar svete Euharistije od zloporabe.

3. I konačno, tu je otajstvo Crkve. Nezaboravna ostaje rečenica kojom je, prije gotovo 100 godina, Romano Guardini izrazio radosnu nadu koja se u to vrijeme nametala njemu i mnogim drugima: „Započeo je događaj nepredvidljiva dosega; Crkva se budi u dušama.“ Time je htio reći da se Crkva više nije, kao prije, doživljavala i osjećala samo kao aparat, koji nam se predstavlja izvana kao neka vrsta vlasti, nego se nju počelo osjećati prisutnom u samom srcu – kao nešto što nije samo izvanjsko, nego nas dodiruje iznutra. Otprilike pola stoljeća poslije toga, razmišljajući o tom tijeku i gledajući što se događa, bio sam u napasti izvrnuti rečenicu u: „Crkva umire u dušama.“ Zapravo, Crkvu se danas naveliko promatra samo kao neku vrstu političkoga aparata. O njoj se praktički govori gotovo isključivo u političkim kategorijama, a to se odnosi čak na biskupe koji u velikoj mjeri uobličuju svoju predodžbu o Crkvi sutrašnjice isključivo u političkom smislu. Kriza prouzročena brojnim slučajevima zlostavljanja od strane svećenika potiče da se Crkvu promatra kao nešto što je propalo, što sada moramo odlučno uzeti u svoje ruke i preoblikovati. Ali Crkva koju bismo mi sami stvorili ne može nam biti nikakva nada.

Sam je Isus usporedio Crkvu s ribarskom mrežom u kojoj ima dobrih i loših riba, koje na kraju sâm Bog mora razdvojiti.[13] Osim nje postoji prispodoba o Crkvi kao njivi na kojoj raste dobro sjeme, koje je sâm Bog posijao, ali i kukolj koji je „neprijatelj“ potajice isto tako posijao na nju.[14] Zapravo, kukolj na Božjoj njivi, Crkvi, pretjerano je vidljiv, a i loše ribe u mreži pokazuju svoju snagu. Ali ipak, njiva ostaje Božja njiva, a mreža – Božja ribarska mreža. I u svim vremenima ne postoje samo kukolj i loše ribe, nego i Božje sjeme i dobre ribe. Podjednako snažno naviještati oboje nije lažna apologetika, nego nužno služenje istini.

U tom sklopu potrebno je uputiti na važan tekst u Ivanovu Otkrivenju. Đavao se označava kao tužitelj braće naše, koji ih dan i noć optužuje pred Bogom (*Otkrivenje* 12, 10). Otkrivenje tako nastavlja misao, koja je u središtu priče što oblikuje Knjigu o Jobu (*Job* 1 i 2, 10; 42, 7–16). Tu se pripovijeda kako je Sotona pred Bogom pokušao ozloglasiti Jobovu pravednost kao samo izvanjsku. Pri tom je riječ upravo o onom što kaže Otkrivenje: đavao hoće dokazati da nema pravednih ljudi; da je sva ljudska pravednost samo izvanjski prikaz. Kad bi se moglo ispitati izbliza, privid pravednosti brzo bi nestao. Pripovijest počinje raspravom između Boga i đavla, u kojoj Bog pokazuje na Joba kao istinskoga pravednika. Sada na njemu treba dovršiti kušnju kao primjer tko jest pravedan. Oduzmi mu što ima i vidjet ćeš da ništa ne ostaje od njegove pobožnosti, tvrdi đavao. Bog mu dopušta taj pokušaj

iz kojega Job izlazi stalan. Sada đavao nastavlja i kaže: „Koža za kožu! Sve, što čovjek ima, dat će za život. Ali pruži ruku, dotakni se kosti njegove i mesa: u lice će Te prokleti!“ (*Job* 2, 4–5). Tako Bog dopušta đavlu drugu rundu. Smije se dirnuti i u Jobovu kožu. Samo mu je zabranjeno ubiti ga. Kršćanima je jasno da Job, koji stoji pred Bogom kao primjer za cijelo čovječanstvo, jest Isus Krist. U Otkrivenju nam se ljudska drama predstavlja u svoj svojoj širini. Nasuprot Bogu Stvoritelju stoji đavao, koji ozloglašuje čitavo čovječanstvo i sve stvorenje. On kaže ne samo Bogu, nego prije svega ljudima: Pogledajte što je ovaj Bog učinio. Navodno dobro stvorenje. U stvarnosti ono je u svojoj cjelovitosti puno bijede i gadljivosti. Klevetanje stvorenja zapravo je objeđivanje Boga. Zloduh želi dokazati da sâm Bog nije dobar i odvratiti nas od Njega.

Zapanjujuća je aktualnost onoga što nam Otkrivenje ovdje kaže. Danas se optužba protiv Boga prije svega sastoji u tom da se Njegova Crkva žigoše kao posve loša i da nas se tako od nje odvraća. Zamisao o Crkvi koju bismo mi sami bolje stvorili zapravo je đavolski prijedlog. Njome nas on želi udaljiti od živoga Boga prijevarnom logikom na koju prelako padamo. Ne, Crkvu ni danas ne tvore samo loše ribe i kukolj. Crkva Božja postoji i danas, i osobito danas ona je sredstvo kojim nas Bog spašava.

Vrlo je važno suprotstaviti se vražjim lažima i poluistinama cijelom istinom: da, u Crkvi ima i grijeha i

zla. Ali i danas postoji sveta Crkva, koja je nerazoriva. I danas postoje mnogi ljudi koji ponizno vjeruju, trpe i ljube, u kojima se zbiljski Bog, Bog koji ljubi, nama pokazuje. Bog i danas ima svoje svjedoke („martyres“)[15] u svijetu. Samo moramo biti budni da ih vidimo i čujemo.

Riječ màrtir preuzeta je iz postupkovna prava. U postupku protiv đavla Isus Krist jest prvi i pravi svjedok za Boga, prvi mučenik, kojega su od tada slijedili bezbrojni drugi. Crkva današnjice više je nego ikad Crkva mučenikâ i tako svjedok živućega Boga. Ako budnim srcem gledamo i slušamo oko sebe danas posvuda, osobito među običnim ljudima, ali i na visokim crkvenim položajima, možemo naći svjedoke koji svojim životima i patnjama jamče za Boga. Tromost je srca da ih ne želimo primijetiti. Velikim i bitnim zadaćama našega naviještanja pripada – koliko god možemo – uspostavljati mjesta življenja vjere i, prije svega, tražiti ih i prepoznavati.

Živim u jednoj kući, u maloj zajednici ljudi, koji uvijek iznova otkrivaju takve svjedoke živoga Boga u svakodnevnici i radosno mi na to ukazuju. Vidjeti i pronaći živuću Crkvu čudesna je zadaća, koja nas same jača i uvijek nas iznova u vjeri raduje.

Na kraju svojih promišljanja htio bih zahvaliti papi Franji za sve što čini kako bi nam neprestano pokazivao Božje svjetlo, koje ni danas nije nestalo. Hvala, Sveti Otče!

PREVODITELJSKE NAPOMENE

BROJ 1 (uz str. 5)

U kanonskom pravu delikt je izvanjska i ćudoredno ubrojiva povrjeda zakona kojemu je pripojena kaznenopravna posljedica. Kažnjiva djela (delikt u širem smislu) u više pravnih sustava europskoga kontinentalnoga prava od 1810. razvrstavaju se u tri skupine: zločin, prijestup i prekršaj, a razlikuju se ovisno o njihovoj težini, vrsti zaprijećene kazne, sudištu koje je nadležno suditi počiniteljima i rokovima zastare. Prijestup (delikt u užem smislu) jest povrjeda osobnih ili imovinskih dobara pojedinca, kazneno djelo lakše od zločina, a teže od prekršaja.

zlòčin (latinski *crimen*, slovački i češki *zločin*, slovenski *hudodelstvo*, poljski *zbrodnia*, ukrajinski злóчин [*zlóčin*], ruski преступлéние [*prestuplénie*], njemački *Verbrechen*, francuski i engleski *crime*, talijanski *crimine*)

prijéstup (latinski *delictum*, slovački *prečin*, češki *přečin*, slovenski *pregrešek*, poljski *występek*, ukrajinski правопорýшення [*pravoporúšennja*], ruski правонарушéние [*pravonarušénie*], njemački *Verfehlung*, francuski *délit*, engleski *offense*, talijanski *delitto*)

prȅkršāj (češki *přestupek*, slovački *priestupok*, slovenski *prestopek*, poljski *wykroczenie*, ukrajinski проступки [*prostupki*], ruski проступок [*prostupok*], njemački *Übertretung*, engleski *misdemeanor* i *violation*, francuski *contravention*, talijanski *contravvenzione*)

BROJ 2 (uz str. 7)

Papa Benedikt XVI. nije datirao svoje bilješke, one su objavljene 11. travnja 2019., a nastale su između 12. rujna 2018. i 20. veljače 2019. Uvodna bilješka napisana je nakon 24. veljače 2019. Bilješke nisu uvrštene u radni materijal skupa predsjednika svih biskupskih konferencija o zaštiti maloljetnika u Crkvi, koji je održan u Vatikanu od 21. do 24. veljače 2019.

BROJ 3 (uz str. 10)

Etika je filozofska disciplina, a **mòrālka** (ćudoredno bogoslovlje ili moralna teologija) teološka disciplina. Obje, svaka sa svoga stajališta, pokazuju kakve prosudbe treba donositi o određenim značajkama i postupcima i uređuju ukupnost načela, pravila i propisa kojima se ravnaju članovi nekoga društva ili zajednice s obzirom na dobro i zlo, to jest proučavaju **ćȕdorēđe** (slovenski *nravnost*, slovački *mravnosť*, ruski нравственность [*nravstvennost'*], poljski *moralność*, njemački *Sittlichkeit*, latinski *mores*, od *mos* običaj, engleski *morals*, *morality*, francuski i talijanski *morale*, kastilski *moral*), njegovo podrijetlo, smisao i svrhu. Razlika je što o ćudoređu etika (od grčkoga ἠθικός [ēthikós]: koji se odnosi na običaj, navadu, ćud, ćudoređe; latinski *ethica*, poljski *etyka*, slovački *etika*, engleski *ethics*, njemački *Ethik*, francuski *éthique*, talijanski *etica*, kastilski *ética*) uči samo na temelju načela zdravoga razuma, a moralka se poziva na: naravni zakon, Sveto

Pismo (Deset zapovijedi, Isusove Dvije zapovijedi ljubavi) i precizne upute koje su dio kršćanske predaje te obrazlaže ćudoredni zakon.

BROJ 4 (uz str. 10)

Naravnozakonski je ono što se odnosi na naravni zakon. **Náravnī zákon** (latinski *lex naturæ, lex naturalis*, engleski *natural law*, njemački *Naturgesetz*, francuski *loi naturelle*, talijanski *legge morale naturale*) jest udioništvo razumskoga stvorenja u vječnom zakonu, svim bićima utiskuje određene sklonosti prema njihovim činima i svrhama (sv. Toma Akvinski, *Suma teologije*, I–II, 91, 2, Odgovaram); skup normativnih načela koja se priznaju naravnim razumom (zdravom pameću), odnosno prirodnim redom (poretkom u prirodi); svjetlo razuma kojim spoznajemo što moramo činiti, a čega se kloniti. To svjetlo i taj zakon Bog je dao čovjeku kad ga je stvorio (sv. Toma Akvinski, *De præceptis*, I). Pojam potječe od apostola Pavla: „Kad se god pogani, koji nemaju [Mojsijev, božanski] Zakon, *po naravi* drže Zakona, […] pokazuju da je ono što Zakon nalaže upisano u njihovim srcima. O tom svjedoči i njihova savjest“ (*Rimljanima* 2, 14–15). Sveopći je i nepromjenjiv, obuhvaća najopćenitije, svima poznate zapovijedi i zaključke bliske načelima. Usječen je, urezan u ljudsku narav da bi čovjek razmišljajući zapazio kako Bog želi da djeluje u ovom svijetu. Određuje što je pravilno ili pogrješno na osnovi opće čovječnosti

koju dijele sva ljudska bića, uočavajući svrhe koje dijelimo sa svim živim stvorenjima (očuvanje vlastitoga bića), sa životinjama (razmnožavanje i odgoj potomstva) i s drugim ljudima (spoznati istinu o Bogu i živjeti u ljudskom društvu). Uređuje sve za čim čovjek teži po svojoj naravi. Nije fizikalna kategorija (Newtonovi, prirodni zakon, engleski *physical law*, talijanski *legge fisica*, kastilski *ley científica*) nego antropološka. Utjelovljuju ga opća načela: „Ne čini nikomu što bi tebi samomu bilo mrsko" (*Tobija* 4, 15) i zlatno pravilo: „Sve što želite da ljudi čine vama, činite i vi njima" (*Matej* 7, 15). Na nekim jezicima postoji zajednički nazivnik (krovnik) za naravni i prirodni zakon: engleski *law of nature*, talijanski *legge naturale*, kastilski *leyes naturales*.

BROJ 5 (uz str. 11)

Dana 28. listopada 1965. Drugi vatikanski sabor je s 2318 glasova „za" i tri „protiv" donio dekret *Optatam totius* o svećeničkom odgoju i obrazovanju. U njegovoj točki 16. stoji: „Isto tako treba obnoviti ostale bogoslovne nauke (teološke discipline) u življem dodiru s otajstvom Krista i povijesti spasenja. Osobitu pozornost treba posvetiti usavršavanju ćudorednoga bogoslovlja (moralne teologije). Njezino znanstveno izlaganje treba više hraniti naukom Svetoga Pisma. Ona treba rasvijetlili uzvišeni poziv vjernika u Kristu i njihovu obvezu da u ljubavi donesu plod za život svijeta."

BROJ 6 (uz str. 17)

Katoličnost ili katolicìtēt je sveopćost, svojstvo i oznaka jedine istinite Isusove Crkve; njezina otvorenost svim ljudima i narodima do svršetka povijesti; jedno od obilježja Kristove Crkve („jedna, sveta, katolička i apostolska“).

Katolištvo je stanje onoga tko je katolik.

Katolicìzam je sustav učenja Katoličke Crkve o vjeri i ćudoređu, vjeroispovijest vjernika katolika, vjeroispovjesni (konfesionalni) sustav onih koji su u zajedništvu s Rimskom Crkvom; katolička religija, moral, vjerovanja i obredi.

Katoličánstvo je ukupnost svih članova Katoličke Crkve na zemlji; ukupnosti očitovanja katolikâ svih jezika i naroda, laika i klerika, kršćanâ koji Papu priznaju Kristovim namjesnikom na Zemlji; povijesni i društveni odjeka te katolicizma: katolički svijet, katoličke zemlje, katolički narodi i katolički običaji.

Crkvenost je stanje onoga koji je odan Crkvi, koji osjeća s Crkvom.

BROJ 7 (uz str. 18)

Zakonik kanonskoga prava iz 1917. u kanonu 2359. paragrafu 2. propisivao je: „Ako [klerici] počine prijestup protiv Šeste zapovijedi Dekaloga s maloljetnima mlađima od šesnaest godina ili preljub, silovanje, bestijalnost [spolno općenje sa životinjom], sodomstvo

[istospolno općenje], zavođenje, rodoskvrnuće [incest] s rođakinjom ili svojtom u prvom koljenu, neka se udare obustavom [suspenzijom], utvrde beščasnima [ozloglašenima], liše bilo kakve službe, nadarbine, dostojanstva [i] dužnosti, koju imaju, i u težim slučajevima svrgnu."

Zakonik kanonskoga prava iz 1983. tu je odredbu zamijenio kanonom 1395. paragrafom 2. koji određuje: „§ 2. Klerik koji drukčije skrivi protiv šeste zapovijedi Dekaloga, ako je naime kažnjivo djelo počinjeno prisilom ili prijetnjama ili javno ili s osobom mlađom od šesnaest godina, neka se kazni pravednim kaznama, ne isključivši otpust iz kleričkoga staleža, ako slučaj to zahtijeva."

Tako „obnovljeno" kanonsko pravo od prijestupa protiv Šeste Božje zapovijedi poimence inkriminira samo priležništvo (kanon 1395. paragraf 1.), a sve ostale pȕtene delikte prešućuje, otvarajući nekima prostor raspravi pripadaju li oni doista u kršenje zapovijedi: „Ne ćeš sagriješiti bludno". Uvodi posebno otežavajuće okolnosti: prisilu, prijetnju, javnost počinjenja i malodobnost sudionika. Ne spominje i ne razlikuje naravne i nenaravne čine bludnosti. Ne zaprječuje zlodjelo te vrste bezuvjetno ni jednom kaznom, pa ni obustavom službe, niti unaprijed prijeti ijednom konkretnom posljedicom. Težom sankcijom tretira priležništvo, nego kaznena djela protiv vjere, ćudoređa, obitelji i djece.

BROJ 8 (uz str. 20)

***Marko* 9, 42**: „Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν – Kaì hòs àn skandalísēj héna tōn mikrōn tūtōn tōn pisteuóntōn, eis emé kalón estin autōj mallon ei períkeitai mýlos onikòs perì tòn trákhēlon autū kaì béblētai eis tēn thálassan" (grčki izvornik). „Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me, bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus, et in mare mitteretur" (Vulgata)

Hrvatski prevoditelji toga retka najviše se razlikuju oko izraza za mýlos onikòs, mola asinaria. To je doslovce magareći žrvanj, veliki mlinski kamen koji je okretao magarac (za razliku od maloga mlinskoga kamena koji se mogao okretati rukom). Hrvatski prijevodi toga retka:

- „I tko godir bude smetati jednoga od ovieh malahnieh vierujućih u mene: bolje jest njemu ako bi se obiesio žervan ošlji okolo vrata njegova i u more vargao" (Bartol Kašić, 1625.).
- „A tko god uzamuti jednog od oviuh malanih virujućih u me, dobro mu je većma da bi se obisio žervan magarski na gerlo njegovo i u more bacio" (Matija Petar Katančić, 1831.).
- „A koj god bude smutio jednoga od ovih malahnih, koji viruju u me, bilo bi mu mnogo bolje, da mu

bude svezan magaričji žrvan o vrast, i da bude utopljen u more" (Ivan Matij Skarić, 1860.).

- „A koji sablazni jednoga od ovijeh malijeh koji vjeruju u mene, bolje bi mu bilo da se objesi kamen vodenični o vratu njegovu i da se baci u more" (Milan Rešetar, 1895.).
- „A tko sablazni jednoga od ovih malih, koji vjeruju u mene, bolje bi mu bilo, da se objesi žrvanj magareći o vratu njegovu, i da se baci u more" (Josip Stadler, 1896.).
- „A tko sablazni jednoga od ovih malih, koji vjeruju u mene, bolje bi mu bilo, da se objesi mlinski kamen, što ga okreće magare, o vratu njegovu i da se baci u more" (Franjo Zagoda, 1938.).
- „Tko sablazni jednoga od ovih malenih, koji vjeruju, za njega bi bolje bilo, da mu se o vratu objesi mlinski kamen i da se baci u more" (Ivan Evanđelist Šarić, 1942.).
- „A tko sablazni jednog od ovih malenih što u me vjeruju, bolje bi mu bilo da mu objese o vrat mlinski kamen, što ga okreće magare, i da ga bace u more" (Gracijan Raspudić, 1987.).
- „I tko god sablazni jednoga od malenih ovih, koji vjeruju, bolje mu je da objesi žrvanj magareći o vrat svoj i baci se u more" (Tomislav Ladan, 1990.).
- „A tko zavede jednoga od ovih malih koji vjeruju, bilo bi mu bolje ako bi mu bio stavljen o vrat mlinski kamen što ga okreće magare i bio bačen u more" (Ljudevit Rupčić, 2003.).

Ista je Isusova rečenica zapisana i u ***Matejevu evanđelju* 18, 6**: „ὃς δ’ ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης – Hòs d’ àn skandalísēj héna tōn mikrōn tūtōn tōn pisteuóntōn eis emé symphérei autōj hína kremasthēj mýlos onikòs perì tòn trákhēlon autū kaì katapontisthē en tō pelágei tēs thalássēs“ (grčki izvornik). „qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, et demergatur in profundum maris“ (Vulgata). Hrvatski prijevodi toga retka:

- „A ki sablazinit edinogo ot malih sih věrujućih v’ me bole bi emu bilo da bi obisil sebi žrnov osalski na šiju svoju i potopil’ se bi v glubině morskěi“ (Hrvoje misal, 1404.)
- „A ki ožalosti jednoga od malahtih ovih ki u me veruju, potriba je njemu da se obisi črvan ošlji na grlo njegovo i da se utopi u dubinu morsku“ (Zadarski lekcionar, oko 1450.).
- „A tkobo bi godir smutil jednoga od onih malih ki u me viruju, bolje bi mu da mu se obisi žarvan ošlji na garlo njegovo, i da se utopi u dubinu morsku“ (Bernardin Splićanin, 1495.).
- „A tko bude sablazniti jednoga od malahnijeh ovezijeh, koji u mene vjeruju, potrjebno mu je, dab mu

se navjesi žrvan od mlina na grlo njegovo, tere da ga utope u dubinu morsku" (Ivan Drkoličić, 1570.).

- „A tko bude smesti ijednoga od malahnijeh ovezijeh, koji u mene vjeruju, bolje je njemu da mu se objesi na vratu njegovu žrvan ošlji i da se potopi u pučinu morsku" (Bartol Kašić, 1641.).
- „Koi pako jednoga zmed oveh maleh, koji vu me veruju, bude spačil, tomu bi bolje bilo, da bi mu se za njegov vrat obesil melinski kamen, i vtopil vu morskoj glubljini" (Ignac Kristijanović, 1853.).
- „A tko sablazni jednoga od ovih malih, koji u me vjeruju, bolje bi mu bilo, da mu se objesi o vrat mlinski kamen i da se utopi u dubinu morsku" (Petar Vlašić, 1921.).
- „A koji sablazni jednoga od ovih malih, koji vjeruju u mene, bolje bi mu bilo, da mu se objesi oko vrata mlinski kamen i da potone u morsku dubinu" (Nikola Žuvić, 1940.).

BROJ 9 (uz str. 20)

Congrĕgātĭo se na hrvatski ustaljeno prevodilo kao **zbȍr** (Ferdinand Belaj, *Katoličko crkveno pravo*, I, Zagreb, 1893., str. 38 i 239; *Zakonik crkvenog prava*, preveo Josip Pazman, Zagreb, 1919. i 2014., kanoni 242.–257., str. 59–64; *Kodeks kanonskog prava*, preveo Franjo Herman, Zagreb, 2007., kanoni 242.–257., str. 147–163; Ante Crnica, *Priručnik kanonskoga prava*

Katoličke Crkve, 1945., str. 58–62; AKSA, br. 36/695/, od 9.9.1983., Prilog, str. 1 i 4; Sveti zbor za nauk vjere, *Uputa o nekim aspektima „Teologije oslobođenja“*, Zagreb, 1985. (Dokumenti, 71); Zbor za nauk vjere, *Naputak o kršćanskoj slobodi i oslobođenju*, Zagreb, 1986. (Dokumenti, 81); Zbor za nauk vjere, *Donum vitae*, Zagreb, 1987. i 1997. (Dokumenti, 88); *Zakonik kanonskoga prava*, Zagreb, 1988., kanoni 360. i 1362., str. 159 i 601; Zbor za nauk vjere, *Donum veritatis*, Split, 1997.). Zbor Rimske kurije, koji se od 1965. godine zove *Congregatio pro doctrina fidei*, prevodi se kao *Zbor za učenje vjere*.

Nije ga najpreciznije prevoditi „*za nauk vjere*“ jer je *doctrīna – nauka*, a ne *nauk*. Srpska imenica „nauka“ (hrvatski *znanost*, grčki *epistéme*, latinski *scientia*, njemački *Wissenschaft*) samo je „lažni prijatelj“ (pseudoanalogonimija) hrvatskoj riječi „nauka“.

Od istoga korijena *didáskō*, poučavam, Novi Zavjet rabi dvije imenice ženskoga roda: διδαχή [didakhḗ] i διδασκαλία [didaskalía]. U grčkom *didakhé* je nauk, pouka, poučavanje, tj. ono što se uči, učenje, u vezi s nečim; čin pouke, djelo poučavanja, nastava, upućivanje u što. Ono što su iznosili Isus, farizeji, apostoli, Pavao – jest njihov nauk. Istodobno *didaskalía* je nauka, pravilno primijenjena pouka; (kršćansko) učenje koje se osobito proširuje na sebi nužan način života (primjenu). U izvanevanđeoskim novozavjetnim spisima *didaskalía* je čvrsto uspostavljena predaja poučavanja u Crkvi,

tehnički izraz za apostolsko ili kršćansko učenje kao cjelinu, a u množini (*Timoteju* 4, 1) označava lažno učenje koje proizvode demonske moći. Također, taj izraz opisuje u naravi ljudskih poslova doslovce drugu (drukčiju, različitu), ali nezdravu nauku, tj. heterodidaskalein (*Prva Timoteju* 1, 3 i 6, 3). Iz novozavjetne uporabe tih dviju riječi slijedi da je ono što je Isus iznosio u pojedinim prigodama Njegov nauk, a cjelina Njegova učenja jest nauka, koja je predana Crkvi, da je čuva, „neokaljano i besprijekorno" (*Prva Timoteju* 6, 14), izlaže, tumači i razjašnjava istine Kristove, kršćanske, katoličke i apostolske vjere. Imenica *didakhé* (nauk) više upućuje na čin, a *didaskalía* (nauka) na sadržaj ili rezultat poučavanja. *Didakhé* je ono što se priopćava, a *didaskalía* ono što netko prima. Sa stajališta svojega iznositelja *didakhé* (nauk) je poučavanje (*Unterweisung*, *Unterrricht*), a sa stajališta slušatelja ili primatelja učenje (*Lehre*). *Didaskalía* (nauka) je za onoga tko je prenosi – čin nastavne djelatnosti (*Lehrtätigkeit*), a za onoga tko je prima učenje (*Lehre*).

Nauk i nauka mogu se jednostavno razlikovati prema dvama značenjima svoje sličnoznačnice **ùčēnje**. Kad učenje znači nastojanje da se što upamti, razumije, da se stekne znanje, umijeće, vještina, navika; pohađanje naukovanja, škole, nastave, tečaja; provedbu latinskoga glagola *díscere*, engleskoga *to learn*, njemačkoga *lernen*, francuskoga *apprendre*, onda je to nauk. Kad učenje znači sustavno predavanje drugomu znanja,

umijeća, vještine, navike; sveobuhvatno poučavanje koga, svjetovanje, nagovaranje, naučavanje; provedbu latinskoga glagola *docēre*, engleskoga *to teach*, njemačkoga *lehren*, francuskoga *enseigner*, onda je to nauka.

Ono što meštar (zanatnik) prenosi svojim naučnicima (šegrtima) – **nàuk** (odgoj, obuka, stega, zapt, pouka, naputak, savjet, opomena, *disciplina*, *didakhé*, *learning*, *instruction*, *education*, *schooling*, *training*, *Belehrung*) kao školovanje oponašanjem, radom prema uzoru, i vjeroučitelj svojim vjeroučenicima (izvorno ponavljanjem, jekom – kateheza), nije cjelovito i sustavno da bi se moglo izjednačiti s doktrinom katoličke vjere. Vjeroučitelj i meštar daju ili podaju nauk, učenik i naučnik primaju nauk, uzimaju ga, nauče nešto, steknu naviku, znanje, umijeće, vještinu. Nauk je jednostavno niži, početnički stupanj priopćavanja onih spoznaja koje nauka nastoji cjelovito i sustavno razraditi, izložiti i obrazložiti.

Budući da uvijek i svima nije lako objasniti razliku između nauka i nauke i da riječ učenje jednim dijelom znači isto što i nauka, odlučio sam se za Zbor za učenje vjere. Tako je uostalom ustaljeno na njemačkom (*Kongregation für die Glaubenslehre*). Osim toga, nauka u sebi ima neki prizvuk autoritativnosti, dok je učenje pojam koji je svima bliži (ono što tko uči, sustav mišljenja o čemu) i jednostavniji; nudi ponajprije sadržaj, a to je i svrha toga tijela.

BROJ 10 (uz str. 24)

Misli se na sljedeće isprave Svete Stolice.

- Ivan Pavao II., Motu proprij *Sacramentorum sanctitatis tutela* quibus Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgantur (30.4.2001.), *Acta Apostolicae Sedis*, 93 (2001.), str. 737–739.
- Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierarchas quorum interest: de delictis gravioribus eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis (18.5.2001.), *Acta Apostolicae Sedis*, 93 (2001.), str. 785–788.
- Congregatio pro Doctrina Fidei, Normae de gravioribus delictis (22.5.2010.), *Acta Apostolicae Sedis*, 102 (2010.) 7, str. 419–430.
- Congregazione per la Dottrina della Fede, Lettera ai Vescovi della Chiesa Cattolica e agli altri Ordinari e Gerarchi interessati circa le modifiche introdotte nelle Normae de gravioribus delictis, *Acta Apostolicae Sedis*, 102 (2010.) 7, str. 431–433.
- Okružno pismo Zbora za učenje vjere radi pomoći biskupskim konferencijama u pripremi smjernica za bavljenje slučajevima spolnoga zlostavljanja maloljetnika koje su počinili klerici (3.5.2011.), *Acta Apostolicae Sedis*, 103 (2011.) 6, str. 406–412.

Benedikt XVI. u prvim mjesecima svojega papinstva, 31. kolovoza 2005. odobrio je i naložio objavu

Naputka Zbora za katolički odgoj o mjerilima za razlučivanje zvanja u odnosu na osobe s homoseksualnim sklonostima s obzirom na njihovo prihvaćanje u sjemeništu i sveti red, *Acta Apostolicae Sedis*, 97 (2005.), str. 1007–1013.

Spolna zlostavljanja nad maloljetnicima, koja su počinili katolički klerici, znanstveno su proučena i obrađena u Sjedinjenim Američkim Državama u četiri knjige, koje je objavila Konferencija katoličkih biskupa SAD-a: John Jay College of Criminal Justice, *The Nature and Scope of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests and Deacons in the United States 1950–2002*, 2004., 291 str.; Karen Terry i Jennifer Tallon, *Child Sexual Abuse: A Review of the Literature*, 2004., 120 str.; Karen Terry – Margaret Smith, *The Nature and Scope of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests and Deacons in the United States: Supplementary Data Analysis*, 2006., 66 str.; Karen Terry i dr., *The Causes and Context of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests in the United States, 1950–2010*, 2011., 152 str. (sve dostupno na www.usccb.org).

Ukratko, za spolno zlostavljanje u SAD-u osumnjičena su 4.392 katolička klerika što je 4 % klerika koji su u to vrijeme bili u aktivnoj službi. Najviše slučajeva zlostavljanja dogodilo se između 1960. i 1980., od kada im broj opada. Klasična pedofilija (isključiva spolna privlačnost prema djetetu prije puberteta) nije u središtu problema, nego hebefilija (spolna privlačnost prema

djetetu u pubertetu, 11–14 godina: 51 % slučajeva), odnosno efebofilija (spolna privlačnost prema djetetu u dobi 15–17 godina: 27 % slučajeva). Najčešći oblik spolnoga zlostavljanja u Crkvi je sodomstvo klerika s dječacima (81 % žrtava zlostavljanja muškoga je spola, a oblik zlostavljanja homoseksualni čini; 85,4 % žrtava u dobi od 11 do 14 godina bili su dječaci, a 85,2 % žrtava u dobi od 15 od 17 godina bili su mladići). Počinitelje je mahom privlačio isti spol.

U *Pastirskom pismu irskim katolicima* 19. ožujka 2010. papa Benedikt XVI. napisao je: „4. … Program obnove, koji je predložio Drugi vatikanski sabor, ponekad je pogrješno tumačen, a u svjetlu dubokih društvenih promjena koje su se događale doista nije bilo lako znati kako ga najbolje provesti. Osobito je postojala dobro nakanjena, ali pogrješno usmjerena sklonost izbjegavanja kaznenih postupaka za kanonski nepravilna stanja. U tom općem kontekstu moramo pokušati razumjeti uznemirujući problem spolnoga zlostavljanja djece, koji je u ne malo pridonio slabljenju vjere i gubitku poštovanja prema Crkvi i njezinim učenjima. Samo pozornim ispitivanjem mnogih čimbenika, koji su doveli do sadašnje krize mogu se utvrditi jasna dijagnoza uzroka i pronaći učinkovite protumjere. Čimbenicima koji su pridonijeli svakako treba smatrati: neodgovarajuće postupke za određivanje prikladnosti pristupnika za svećeničku službu i redovnički život; nedovoljan ljudski, ćudoredni, umni i duhovni odgoj u

sjemeništima, bogoslovijama i novicijatima; društvenu sklonost da se štite kler i drugi auktoriteti; kao i neprikladna zabrinutost za ugled Crkve i izbjegavanje sablazni, što je dovelo do neuspjeha u primjeni postojećih kanonskih kazni i zaštiti dostojanstva svake osobe. Potrebno je hitno djelovanje kako bi se riješili ti čimbenici, koji su imali takve tragične posljedice u životima žrtava i njihovih obitelji, te su zaklanjali svjetlo Evanđelja do te mjere da ni stoljećima progona nisu uspjeli.“

BROJ 11 (uz str. 24)

U hrvatskom jeziku **sȁblāzan** je istoznačnica za posuđenicu **skàndāl** (od grčkoga σκάνδαλον, *skándalon* zamka, sablazan, smutnja, spoticalo, klopka, stupica, šiljak, zapirač; latinski *scandălum* predmet na putu o koji se netko može spotaknuti i pasti), a znači:

a) neispravan čin ili riječ koji drugomu daje prigodu da duhovno strada (padne); ono što je grješno, što potiče na grijeh, navodi na kršenje ćudorednih propisa, odvodi s pravoga puta i smućuje; ponašanje koje uzrokuje ili potiče nestanak vjere ili vjerničke poslušnosti u drugoga;

b) nešto zazorno što pobuđuje smutnju ili loše djeluje na okolinu i izaziva je da krši pravila; grozan primjer; nakaza, rugoba kao znak ili odraz opačine i grijeha; gubitak ugleda koji se nanosi nekoj zajednici nedoličnim ponašanjem pojedinoga člana;

c) čin neke osobe koji može biti uzrokom grijehu druge osobe; povod sagrješenju; zasjeda đavolska; napast paklena;

d) gubitak ili oštećenje dobroga glasa prouzročeno stvarnim ili prividnim kršenjem ćudorednosti ili ispravnosti: bruka, sramota;

e) ono što izaziva javno negodovanje, sramotu, ogorčenje, zgranjivanje, zgražanje, užasavanje, gnušanje; uzbuna koju izaziva sramotan čin; svađa koja služi za sramotu, velika galama oko čega;

f) okolnost ili radnja koja vrijeđa ispravnost ili uspostavljeno ćudoredno poimanje ili sramoti one koji su s njom povezani;

g) onaj čije ponašanje napada, vrijeđa i krši ispravnost ili čestitost;

h) ogorčenost, jad, razočaranost, žalost ili zbunjenost prouzročena užasnim kršenjem ćudoređa, poštenja ili vjerskoga uvjerenja.

U Svetom Pismu sablazan je riječotvorno:

- **zaprjeka, zamka** (*Psalam* 124, 7: „Vratom svojim izmakosmo poput ptice zamci lovačkoj, ošac se prekide, i mi umakosmo – Duša je naša poput ptice umakla iz zamke lovaca: raskinula se zamka, a mi umakosmo!“),
- **kamen spoticanja** koji uzrokuje pad (*Izaija* 8, 14–15: „On će postat stupica i zamka, spoticalo oba doma Izraelova; ošac oko vrata Jeruzalemljanima. Mnogo

će ih posrnuti, pasti, uhvatiti se i zasužnjeti. – On će vam biti zamka i kamen spoticanja i stijena posrtanja za obje kuće Izraelove, zamka i mreža svim Jeruzalemcima. Mnogi će od njih posrnuti, pasti, razbiti se, zaplesti se, uhvatiti“; *Rimljanima* 9, 33: „Udario se o kamen posrnuća, kako stoji pisano: ‘Evo na Sionu postavljam kamen posrnuća i stijenu spoticaja; ali tko u nj vjeruje ne će se postidjeti.’ – Spotakoše se o kamen spoticanja, kao što je pisano: Evo postavljam na Sionu kamen spoticanja i stijenu posrtanja. Ali tko u nj vjeruje, ne će se postidjeti“; *Prva Petrova* 2, 8: „kamen je posrtanja i stijena spoticaja. O nj se spotiču oni koji ne vjeruju Riječi: to je njihova sudbina – kamen spoticanja, stijena posrtanja; oni se o nj spotiču, neposlušni Riječi, za što su i određeni.“

Višestruki su uzroci ili prigode za pad:

- **Isus** (*Matej* 11, 6: „Blago onomu, tko se ne sablazni nada Mnom!“; *Matej* 13, 57: „I sablažnjavahu se nad njim. A Isus im reče: Nije prorok bez časti osim u svom zavičaju i u svojoj kući“; *Matej* 15, 12: „Tada Mu pristupiše učenici i rekoše: Znaš li da su se sablaznili farizeji, kad su čuli tu riječ?“; *Matej* 17, 27: „Ali da ih ne sablaznimo, hajde na more, baci udicu i prvu ribu, koja se uhvati, uzmi te joj otvori usta pa ćeš naći stater. Uzmi ga i podaj im ga za Me i za se“; *Matej* 26, 31–33: „Tada im reče Isus: Svi ćete se vi još ove noći nada Mnom sablazniti, jer

je pisano: Udarit ću pastira, i stado će se razbjeći. Ali kad uskrsnem, ići ću pred vama u Galileju. Tada Mu Petar odvrati: Ako se i svi sablazne nad Tobom, ja se ne ću nikada sablazniti."

- **drugi ljudi** (*Matej* 5, 29: „Ako te tvoje desno oko sablažnjava, iskopaj ga i baci od sebe, jer ti je bolje da ti propadne jedan od udova, nego da ti cijelo tijelo bude bačeno u pakao"; *Matej* 16, 23: „Sotono, idi mi s očiju! Ti si sablazan za Me, jer ne misliš što je Božje, nego ono što je ljudsko"; *Matej* 18, 6.8–9: „A tko sablazni jednog od ovih malenih, što u me vjeruju, bolje bi mu bilo da mu objese mlinski kamen o vrat i da ga utope u dnu mora. Ako te tvoja ruka ili noga sablažnjava, odsijeci je i baci od sebe, jer ti je bolje hromu i kljastu ući u život, nego da budeš s dvjema rukama ili dvjema nogama bačen u oganj vječni. Ako te i tvoje oko sablažnjava, izvadi ga i baci od sebe, jer ti je bolje s jednim okom ući u život, nego da budeš s dva oka bačen u pakao ognjeni."
- **svijet** (*Matej* 13, 41: „Sin će Čovječji poslati svoje anđele, da uklone iz Njegova kraljevstva sablazni i sve zlikovce"; *Matej* 18, 7: „Jao svijetu zbog sablazni! Istina, sablazni moraju doći, ali jao onomu po kome sablazan dolazi!")
- **progonstvo** (*Matej* 13, 20–21: „sjeme posijano na kamenito tlo, jest onaj koji riječ čuje i veselo je prima. Ali kako po sebi nije korjenit, nego časovit, dođe li

do nevolje ili do progonstva zbog riječi, odmah se smuti“; *Matej* 24, 9–13: „Tada će vas podvrći mukama i ubijati vas. Sav će vas svijet zamrziti zbog Moga Imena. Tada će mnogi posrnuti, izdavat će jedni druge i mrzit će se međusobno. Ustat će mnogi lažni proroci i mnoge će zavesti. Zbog velikoga razmaha bezakonja ljubav će kod mnogih ohladnjeti. Ali tko ustraje do konca, taj će se spasiti.“

BROJ 12 (uz str. 28)

Temeljni zakon Savezne Republike Njemačke iz 1949. počinje riječima: „U svijesti svoje odgovornosti pred Bogom i ljudima, oživljen željom da očuva svoje nacionalno i državno jedinstvo i da kao ravnopravan član u ujedinjenoj Europi služi miru u svijetu njemački narod […] temeljem svoje ustavotvorne vlasti usvojio je ovaj Temeljni zakon Savezne Republike Njemačke.“

BROJ 13 (uz str. 28)

Matej 13, 47–50: „Nadalje, kraljevstvo je nebesko kao kad mreža bačena u more zahvati svakovrsne ribe. Kad se napuni, izvuku je na obalu, sjednu i skupe dobre u posude, a loše izbace. Tako će biti na svršetku svijeta. Izići će anđeli, odijeliti zle od pravednih i baciti ih u peć ognjenu, gdje će biti plač i škrgut zubi.“

BROJ 14 (uz str. 30)

Matej 13, 24–30: „Kraljevstvo je nebesko kao kad čovjek posije dobro sjeme na svojoj njivi. Dok su njegovi ljudi spavali, dođe njegov neprijatelj, posije posred žita kukolj i ode. Kad usjev uzraste i isklasa, tada se pokaza i kukolj. Sluge pristupe domaćinu pa mu reknu: 'Gospodaru, nisi li ti dobro sjeme posijao na svojoj njivi? Odakle onda kukolj?' On im odgovori: 'Neprijatelj čovjek to učini.' Nato mu sluge kažu: 'Hoćeš li, dakle, da odemo pa da ga pokupimo?' A on reče: 'Ne! Da ne biste sabirući kukolj iščupali zajedno s njim i pšenicu. Pustite nek oboje raste do žetve. U vrijeme žetve reći ću žeteocima: Pokupite najprije kukolj i svežite ga u snopove da se spali, a žito skupite u moju žitnicu.'“

BROJ 15 (uz str. 30)

Na grčkom ὁ μάρτυς, μάρτυρος – *ho mártys, mártyros* znači svjedok, onaj koji kaže ili može reći ono što je sâm vidio ili čuo ili zna na bilo koji drugi način; rječotvorno onaj koji je pozoran, promišljen, brižan, koji obraća pozornost. Riječ je preuzeta u latinski: *martyr, martyris* i posuđenica je u hrvatskom (màrtir), a znači svjedok, osobito onaj koji svojom smrću svjedoči istinu o kršćanskoj religiji, koji izabire smrt ne želeći se odreći kršćanskih nazora, mučenik, koji je svojim životom i krvlju dao svjedočanstvo. U Novom Zavjetu dolazi u tri značenja:

a) u **pravnom** smislu: *Matej* 18, 16: „Ako te posluša, stekao si brata. Ne posluša li te, uzmi sa sobom još jednoga ili dvojicu, neka na iskazu dvojice ili trojice svjedoka počiva svaka tvrdnja“; *Matej* 26, 65: „Nato veliki svećenik razdrije haljine govoreći: Pohulio je! Što nam još trebaju svjedoci? Evo, sada ste čuli hulu!“; *Marko* 14, 63: „Nato veliki svećenik razdrije haljine i reče: Što nam još trebaju svjedoci?“; *Druga Korinćanima* 1, 18: „Bog je svjedok: naša riječ vama nije Da! i Ne!“; *Djela apostolska* 6, 13: „Ondje namjestiše lažne svjedoke koji rekoše: Ovaj čovjek neprestance govori protiv svetoga Mjesta i Zakona“; *Djela apostolska* 7, 58: „Izbaciše ga iz grada pa ga kamenovahu. Svjedoci odložiše haljine do nogu mladića koji se zvao Savao“; *Druga Korinćanima* 13, 1: „Evo treći put idem k vama. Svaka presuda neka počiva na iskazu dvojice ili trojice svjedoka“; *Prva Timoteju* 5, 19: „Protiv starješine ne primaj tužbe, osim na osnovi dvaju ili triju svjedoka“; *Hebrejima* 10, 28: „Je li tko prekršio Zakon Mojsijev, bez milosrđa biva pogubljen na osnovi dvojice ili trojice svjedoka“.

b) u **povijesnom** smislu: *Djela apostolska* 10, 41: „ne svemu narodu, nego svjedocima od Boga predodređenima – nama koji smo s njime zajedno jeli i pili pošto uskrsnu od mrtvih“; *Prva Timoteju* 6, 12: „Bij dobar boj vjere, osvoji vječni život na koji si pozvan i radi kojega si dao ono lijepo svjedočanstvo pred mnogim svjedocima!“; *Druga Timoteju* 2, 2: „i što si

od mene po mnogim svjedocima čuo, to predaj vjernim ljudima koji će biti podobni i druge poučiti“.

Onaj koji je gledatelj nečega, primjerice natjecanja, *Hebrejima* 12, 1: „Zato i mi, okruženi tolikim oblakom svjedokâ, odložimo svaki teret i grijeh koji nas sapinje te postojano trčimo u borbu koja je pred nama“; *Luka* 24, 48: „Vi ste tomu svjedoci“; *Djela apostolska* 1, 22: „počevši od krštenja Ivanova pa sve do dana kad bî uzet od nas – treba da bude svjedokom njegova uskrsnuća“; *Djela apostolska* 2, 32: „Toga Isusa uskrisi Bog! Svi smo mi tomu svjedoci“; *Djela apostolska* 3, 15: „Začetnika života ubiste. Ali Bog ga uskrisi od mrtvih, čemu smo mi svjedoci“; *Djela apostolska* 5, 32: „I mi smo svjedoci tih događaja i Duh Sveti kojega dade Bog onima što mu se pokoravaju“; *Djela apostolska* 10, 39: „Mi smo svjedoci svega što on učini u zemlji judejskoj i Jeruzalemu. I njega smakoše, objesivši ga na drvo!“; *Djela apostolska* 26, 16: „Nego ustani, na noge se jer zato ti se ukazah da te postavim za poslužitelja i svjedoka onoga što si vidio i što ću ti pokazati“; *Prva Petrova* 5, 1: „Starješine dakle među vama opominjem, ja sustarješina i svjedok Kristovih patnja, a zato i zajedničar slave koja se ima očitovati“; *Djela apostolska* 1, 8: „Nego primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje“; *Luka* 11, 48: „Zato ste svjedoci i sumišljenici djela svojih otaca: oni ih ubiše, a vi spomenike podižete!“

Svjedok je onaj na čiji iskaz se podnosi priziv; otuda izričaji: *Rimljanima* 1, 9: „Doista, svjedok mi je Bog – komu duhom svojim služim u evanđelju Sina njegova“; *Filipljanima* 1, 8: „Bog mi je doista svjedok koliko žudim za svima vama srcem Isusa Krista“; *Prva Solunjanima* 2, 5: „Nikada se zaista, kako znate, ne poslužismo ni laskavom riječju ni – Bog nam je svjedok – prikrivenom pohlepom“; *Druga Korinćanima* 1, 23: „A ja prizivljem Boga za svjedoka: duše mi, da vas poštedim, nisam više dolazio u Korint“; *Prva Solunjanima* 2, 10: „Svjedoci ste vi i Bog kako smo se sveto, pravedno i besprijekorno vladali prema vama, vjernicima“.

Vjerni tumači Božjih savjeta nazivaju se Božjim svjedocima: *Otkrivenje* 11, 3: „I ja ću poslati dva svoja svjedoka da, obučeni u kostrijet, prorokuju tisuću dvjesta i šezdeset dana“. Među njih se ubraja Krist, *Otkrivenje* 1, 5: „i od Isusa Krista, Svjedoka vjernoga, Prvorođenca od mrtvih, Vladara nad kraljevima zemaljskim“; *Otkrivenje* 3, 14: „I anđelu Crkve u Laodiceji napiši: Ovo govori Amen, Svjedok vjerni i istiniti, Početak Božjega stvorenja“.

c) u **etičkom** smislu Isusovim svjedocima, μάρτυρες Ἰησοῦ, *mártyres Iēsū*, nazivaju se koji su prema Njegovu primjeru dokazali snagu i istinitost svoje vjere u Krista proživljavajući nasilnu smrt: *Djela apostolska* 22, 20: „I dok se prolijevala krv Stjepana, svjedoka tvoga, i ja sam ondje stajao i odobravao te čuvao haljine onih koji ga ubijahu“; *Otkrivenje* 2, 13: „Znam gdje

prebivaš – ondje gdje je Sotonino prijestolje – a čvrsto se držiš moga imena te nisi zanijekao moje vjere ni u one dane kad je Antipa, moj svjedok, vjerni moj, ubijen kod vas – gdje Sotona prebiva“; *Otkrivenje* 17, 6: „I vidjeh: Žena je pijana od krvi svetih i od krvi svjedoka Isusovih. Kad je vidjeh, čudom se silnim začudih“ (usp. https://biblehub.com/greek/3144.htm).

SADRŽAJ

Papa Benedikt XVI. u 92. godini života napisao je iznimno oštroumne teološke i povijesne Bilješke o spolnom zlostavljanju maloljetnika u Katoličkoj Crkvi. Riječ je o temeljitoj i neumoljivoj raščlambi podrijetla i širenja toga zločina u svijetu općenito i u Crkvi. U isti mah knjiga poziva na suočenje s korijenima toga zla koje je dovelo do duboke krize.

U I. poglavlju predočava opći društveni kontekst nužan za razumijevanje problema. Govori o seksualizaciji društva 1960-ih godina, što je rezultirao time da su do 1980. urušena sva dotad vrjedeća mjerila u pitanjima spolnosti. Istodobno s tim, u samoj Crkvi došlo je do sloma moralne teologije i prestanka primjene kaznenih odredaba kanonskoga prava. Smatralo se da Crkva ne smije biti uređena zajednica, nego zajednica ljubavi; da ne smije kažnjavati. Tako se trnula svijest da kazna može biti izraz ljubavi. Zbog gubitka osjećaja za grijeh, zasjenjivanja prava i nužnosti kazne došlo je i do suženja pojma ljubavi, koja nije samo osjećaj, privrženost i bliskost, nego i istina. A istini pripada da opačina povlači kaznu.

U drugom poglavlju naznačuje učinke toga stanja na svećenički odgoj i na život svećenika i redovnika. Stanje je drugdje bilo i puno gore, ali zlo se time ne umanjuje, jer je Crkva Kristova Zaručnica. Stoga je osobito težak grijeh kad onaj tko ljudima treba pomoći da dođu do Boga, zlorabi povjerenu mu djecu i odvodi ih od Njega. Time vjera postaje nevjerodostojna, a Crkva se ne može uvjerljivo predstavljati kao Gospodinova navjestiteljica.

U trećem poglavlju predlaže pravi odgovor Crkve i Kristovih vjernika.

9 789538 221255

15 kn